

Karpenko O.G.

Doctor of Pedagogical sciences, professor.

Department of theory and technology of social work *Dragomanov National Pedagogical University*
(Ukraine, Kyiv)

FORMATION OF FUTURE SOCIAL WORKER'S PROFESSIONAL STANDINGS IN THE CONDITIONS OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

Карпенко О.Г.

доктор пед. наук, професор кафедри теорії та технології соціальної роботи
НПУ імені М.П. Драгоманова (Україна, м. Київ)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА В УМОВАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

In the article the ways of students' professional readiness formation in a social sphere are presented; the professional standings of social worker's, which are formed in the conditions of university, are pointed out.

Keywords: *students, professional standings of social worker's, practical activity, professional readiness.*

У статті розкриваються шляхи формування професійної готовності студентів до роботи в соціальній сфері; визначаються професійні якості соціального працівника, які формуються в умовах університету.

Ключові слова: *студенти, професійні якості соціального працівника, практична діяльність, професійна готовність.*

Як суб'єкт професійної діяльності соціальний працівник виконує різноманітні функції організації, забезпечення, підтримки, правового та адміністративного захисту, корекції, реабілітації людини чи групи осіб.

Безперечно, підготовка кадрів-професіоналів для соціальної сфери передбачає високий рівень виконання професійних дій, різних операцій соціальної роботи. Базовою основою спеціаліста, на нашу думку, є морально-психологічна готовність, яка є досить складним особистісним утворенням, що забезпечує ефективність соціальної роботи.

Багаторічна практика навчальної діяльності і вивчення результатів наукових досліджень показали, що теоретичні і практичні питання формування професійно важливих якостей майбутніх спеціалістів соціальної сфери ще не вирішені. Зокрема, недостатньо вивчені питання змісту, структурних компонентів, сутнісних характеристик професійної готовності, не повністю розроблена методична основа її формування у майбутніх соціальних працівників, фрагментарно і на емпіричному рівні описані їхні морально-психологічні характеристики.

Не викликає сумніву той факт, що професійна готовність – це показник професійної зрілості особистості і морально-психологічного наповнення, які є необхідними для високої професійної віддачі. Нам імпонує позиція російського вченого В.Масленнікової, яка вважає, що не зовсім праві ті науковці, котрі при визначенні сутнісних характеристик готовності спеціаліста обмежуються або характеристикою її як психологічного стану, або як сукупності окремих якостей чи властивостей особистості, або як професійних умінь та навичок [1, с. 29].

Слід зазначити, що професійна готовність – це інтегративна складна характеристика особистості, що визначається як системна сукупність професійних якостей, необхідних і достатніх для успішної самостійної професійної діяльності. Готовність до виконання професійних функцій соціального працівника є не лише провідним мотивом у змісті всіх підходів, але й служить показником професійної культури, загальної соціальної орієнтації людини і значною мірою визначає її професійне самопочуття, моральність особистості, рівень професійної майстерності спеціаліста, його професійну компетентність і надійність. Вона є водночас і як риса особистості, і як умова результативної діяльності, пробуджуючи у випускника ВНЗ

соціально-професійну активність, прагнення виробити в собі добросовісне ставлення до громадянського обов'язку, до обраної професії.

Зважаючи на те, що професійна готовність є складним особистісним утворенням, вона формується на основі внутрішнього світу особистості, емоційно-почуттєвої, вольової, інтелектуальної сфер, навичками і звичками.

Нами враховано різні підходи до визначення змісту професійної готовності (В.Бондар, І.Зязюн, А.Капська, В.Масленнікова, О.Мороз, В.Сластьонін та ін.) і зробили спробу запропонувати авторський варіант, що дозволив визначити такі компоненти:

1. *Професійна компетентність.*

2. *Типологічний підхід до вирішення професійних завдань на рівні професійного автоматизму.*

3. *Міцність засвоєння професійних цінностей.*

4. *Усвідомлене і розумне використання власних особистісних якостей і диференційоване застосування навичок спілкування з професійною метою.*

5. *Відповідальність і самодисципліна.*

6. *Глибока і щира зацікавленість у вирішенні проблем клієнта та позитивних результатах соціальної роботи.*

7. *Настрій на роботу у важких умовах вирішення складних соціальних проблем.*

8. *Наявність якостей особистості, які дозволяють привертати увагу різних людей до тих проблем, що доводиться вирішувати, викликати довір'я, бажання співпрацювати, допомагати, але не дозволяти маніпулювати собою, пригнічувати себе як особистість і спеціаліста.*

Загалом, якщо розглядати названі компоненти професійної готовності соціального працівника, то їх можна ще об'єднати у своєрідні блоки: мотиваційний, морально-орієнтаційний, пізнавально-орієнтаційний, емоційно-вольовий, психофізіологічний, оціночний.

У процесі наукового дослідження проблеми професійної підготовки соціального працівника в умовах вищої педагогічної освіти, ми здійснювали діагностику, в основному, за запропонованими параметрами (компонентами). При цьому цікавим виявився порівняльний аналіз показників у студентів першого і п'ятого курсів, котрі уже пройшли через систему професійно-орієнтованої і стажерської практики. Досить помітними були відмінності у таких показниках:

- ціннісних орієнтаціях;
- уявленні про професію і соціальних установках на оволодіння нею;
- комунікативних якостях особистості;
- суспільно-політичній визначеності;
- соціальній активності.

У даному випадку ми використовували метод опитування, анкетування (відкриті і закриті анкети), спостереження. Отримані результати представлено у таблиці. А в діагностиці ми використали параметри професійно значущих якостей, що формуються у процесі університетської підготовки соціальних працівників, про які було сказано вище.

З метою вирішення означеної проблеми використовуються такі засоби:

- орієнтація теоретичних курсів на отримання знань, умінь, які потім закріплюються у практичній діяльності;
- співвіднесення з практикою тематики курсових, контрольних, лабораторних, практичних і дипломних робіт;
- залучення студентів до організації і проведення практично-орієнтованих досліджень в регіонах;
- участь студентів у проведенні міжнародних, міжрегіональних і регіональних науково-практичних конференцій з проблем соціальної роботи;

- залучення студентів до суспільно-громадської роботи у різних об'єднаннях соціальної спрямованості.

Як показує практика, для професійного становлення соціального працівника особливе значення має робота в громадських організаціях та громадах. Діяльність студентів у таких соціальних інституціях дозволяє вирішувати водночас і завдання виховного плану, орієнтуючи їх на сприйняття і засвоєння духовно-моральних цінностей, вміння відстоювати свої позиції, переконання. Зокрема, у цьому плані особливу роль відіграє включення студентів у волонтерську діяльність, програми молодіжних ініціатив, тощо.

Студенти, котрі пройшли через програми, акції, заходи соціально-виховного характеру, більш впевнено пов'язують свою майбутню діяльність з роботою у соціальній сфері. При цьому вони досить помітно змінюються в духовно-моральному плані, стають активнішими, творчими і діяльними.

Такий підхід до становлення майбутнього спеціаліста є важливим ще й тому, що на всю силу заявила про себе проблема соціального виховання та його ефективності. При цьому науковці досить переконливо довели, що важливою умовою ефективності виховання є співпадання основних напрямків виховання із напрямком, яким рухається суспільство. Але такого співпадання немає. І проблема є постійною до речі, Є.Холостова доводила, що потрібен "такий шлях, який із нас зробив би людей" [2, с. 30].

У ході нашого дослідження ми звернули особливу увагу на роботу студентів з дітьми вулиці, з волонтерами, з дітьми та молоддю з обмеженими функціональними можливостями, з підлітками в клубах за інтересами. Особливостями цього процесу можна назвати такі:

- вироблення у студентів навичок тісної співпраці з дітьми та молоддю, при цьому всі мають рівні права і обов'язки;
- впровадження соціально значущих програм і проектів організацій ("Діти мігрантів", "Соціально-педагогічна допомога дітям вулиці", "Юність без ґрат", "Юність вибирає здорове життя");
- поєднання волонтерського руху і професійної підготовки соціальних працівників;
- поєднання наукової і практичної діяльності студентів;
- включення студентів у некомерційні проекти і програми;
- формування уміння впливати на прийняття рішень;
- вміння відстоювати соціальні програми з характером неополітичні і неконфесійні.

Таким чином, ведучи мову про соціального працівника як про суб'єкта соціальної роботи, слід наголосити на тому, що він як суб'єкт творить власне життя, власну життєдіяльність, але він водночас допомагає іншим людям моделювати їхнє життя і сприяє створенню соціально-психологічних умов для представників різних соціальних груп суспільства щодо реалізації особистісних потреб та інтересів.

Література:

1. Масленникова В.Т. Теоретические аспекты подготовки социального педагога в систем среднего социального образования. – Казань : КГУ, 1995. – 95 с.
2. Холостова Е.И. Профессиональный и духовно-нравственный портрет социального работника. – М.: Союз, 1993. – 110 с.
3. Соціальна робота: деякі аспекти соціальної роботи з дітьми та молоддю. – К. : ДЦССМ, 2004. – 365 с.
4. Соціальна робота: навчальний посібник // Соціальна робота. Книга II. – К.: ДЦССМ, 2002.-431 с.

